

Юлія МОСКВІЧОВА,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
(Вінниця, Україна) julia.moskvichova@gmail.com

ДІЯЛЬНІСТЬ ОСЕРЕДКІВ ТВОРЧИХ МИСТЕЦЬКИХ СПІЛОК В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНОЇ ВІННИЧЧИНИ

У статті досліджено напрями діяльності та особливості функціонування творчих громадських організацій на Вінниччині. Охарактеризовано діяльність обласних осередків Всеукраїнських творчих спілок письменників, майстрів народного мистецтва та обласної спілки фотохудожників Вінниччини. Розглянуто динаміку розвитку творчих мистецьких спілок в період державної незалежності України.

Ключові слова: творчі мистецькі спілки, Вінниччина, період незалежності України.

Yuliia MOSKVICHOVA,
Candidate of Art Criticism,
Senior Lecturer of the Department of Musicology,
instrumental training and choreography
Vinnitsa State Pedagogical University
named after Mykhailo Kotsiubynsky
(Kyiv, Ukraine) julia.moskvichova@gmail.com

ACTIVITY OF THE CREATIVE ARTISTIC UNIONS' BRANCHES IN THE SOCIO-CULTURAL AREA OF MODERN VINNYTSIA

The article examines activity and features of the Vinnytsia region public organizations' functioning; specificity, activity directions and development tendency of the creative unions at the present stage are analyzed.

Vinnitsa as a powerful cultural and artistic center of Podillia with its own traditions is the place of concentration of the leadership of many regional creative unions and public organizations. Creative unions and the governing bodies of the city and regional culture administrations correct the activity of artists of the region in organizing concerts, exhibitions, literary and contest-festival movement. The special activity of creative unions and artistic public organisations, the dynamics of their quantitative growth and increase of their influence on cultural and artistic life are observed in the transitional societies, where a large number of difficult sociopolitical problems appears.

In Vinnytsia region 12 territorial branches of all-Ukrainian creative unions have been officially registered. Vinnytsia regional organisations of the National Unions of journalists, writers, artists, ethnologists, architects, photographers, folk art masters are actively work.

This article describes the activity of the most active regional branches of all-Ukrainian creative unions. The directions of the regional centers of writers, folk art masters and photographers' activity during the period of Ukraine's independence have been analyzed.

As a result of the investigation it was discovered that the beginning of XXI century is characterized by the activation of creative unions, the creation of favorable conditions for formation of the modern socio-cultural environment in the region. Creative unions and organizations of Vinnytsia region have a great influence on cultural and artistic atmosphere of the city and the region, promote the development of intellectual image, determine the activation of the exhibition, concert, literary and festival movement.

Key words: creative unions, Vinnytsia region, the period of Ukraine's independence.

Постановка проблеми. Місто Вінниця – потужний культурно-мистецький центр Поділля із власними традиціями. Тут зосереджено керівництво багатьох обласних творчих спілок та громадських організацій. Творчі спілки разом з керівними органами управління культури міста та області коригують діяльність митців регіону в організації

концертного, виставкового та конкурсно-фестивального руху. Особлива активність мистецьких спілок і творчих громадських організацій, динаміка їх кількісного зростання та посилення впливу на культурно-мистецьке життя спостерігаються саме у суспільствах перехідного типу, де виникає велика кількість складних суспільно-політичних проблем.

Аналіз досліджень. Діяльність окремих творчих спілок вінницького регіону досліджували в своїх працях С. Гальчак, Л. Дідур, Т. Журунова, Ю. Легун, Ю. Москвічова та інші. Діяльність громадських об'єднань і творчих спілок Вінниччини розглянуто в окремому розділі дисертаційної роботи Ю. Москвічової. Проте існує необхідність подальшого дослідження у зв'язку з посиленням впливовості творчих спілок області на конкретні культурно-мистецькі заходи, адже провідними тенденціями розвитку культури в незалежній Україні стали зростання громадських ініціатив і збільшення кількості інноваційних культурних проєктів, спрямованих на підтримку культурного розмаїття.

Метою дослідження є виявлення специфіки та аналіз напрямів діяльності творчих спілок Вінниччини.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Законом України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» творча спілка – це добровільне об'єднання професійних творчих працівників відповідного фахового напрямку в галузі культури і мистецтва, яке має фіксоване членство і діє на підставі статуту. У Вінницькій області зареєстровано 12 територіальних осередків Всеукраїнських творчих спілок. Активно діють Вінницькі обласні організації Національних спілок письменників, художників, журналістів, краєзнавців, архітекторів, фотохудожників, майстрів народного мистецтва тощо.

Однією з творчих організацій на Поділлі, що плідно функціонує у сучасному соціокультурному середовищі регіону, є Вінницька обласна організація Національної Спілки письменників України (НСПУ). Заснована 1 лютого 1971 р. письменницька організація на початку своєї діяльності об'єднувала митців Вінниччини та Хмельниччини. Першими членами організації стали Д. Дереч, А. Бортяк, М. Тарновський, К. Курашкевич, М. Студецький, І. Глинський, Є. Гуцало, А. Звірик, О. Черногуз (Москвічова, 2015: 54).

На початку 90-х рр. ХХ ст. організацію очолював В. Рабечук – прозаїк, драматург, публіцист, лауреат Всеукраїнських літературних премій ім. С. Руданського та М. Коцюбинського. У складних тогочасних умовах економічної нестабільності, грошової інфляції не відбулося багато проєктів, пов'язаних з виданням журналів, антологій письменників Вінниччини. Для багатьох членів організації цей період став часом переосмислення своєї творчої позиції, партійної переорієнтації, переоцінки цінностей. Проте вже у 1994 р. було засновано щорічну літературно-мистецьку пре-

мію українського поета-гумориста Степана Руданського, яка згодом набула статусу Всеукраїнської.

Найбільш кризовим виявився період з 1995 по 2002 р. Письменницькою організацією в цей час керував В. Кузьменко – заслужений діяч культури України, журналіст, письменник. Організація втратила спілчанські приміщення, набуті у перші роки незалежності, а розвиток традицій творчого спілкування та популяризації книг поетів і письменників суттєво пригальмувався (Москвічова, 2015: 57).

В 2002 р. новим керівником Вінницької обласної організації НСПУ було обрано В. Кобця – письменника і громадського діяча, редактора літературно-мистецького журналу «Собор» і голову обласного літературного об'єднання імені В. Стуса, яке є джерелом поповнення професійних письменницьких рядів. Протягом більш як двадцяти років в регіоні проводяться традиційні Стусівські читання, започатковані з ініціативи колективу Вінницької обласної універсальної бібліотеки ім. К. Тімірязєва. За сприяння В. Кобця налагоджуються творчі зв'язки між письменниками Вінниччини та Придністров'я, видається низка альманахів – «Подільська пектораль», «17 вересня», «Сторожові вогні над Божою рікою», в котрі ввійшли твори більше 200 авторів. Аналіз діяльності Вінницької обласної організації НСПУ дозволяє стверджувати, що саме на початку ХХІ ст. осередок вступає у фазу свого активного розвитку. Громадська й творча активність письменників зростає. За період 2001–2005 рр. колектив спілки зріс на 16 осіб. У літературу Вінниччини приходять В. Остапов, Д. Пічкур, О. Височанський, В. Коряк, Л. Куций. Організацію поповнюють і молоді поети й прозаїки – В. Борецький, П. Кобець, Ю. Сегеда, Н. Христич, С. Вдовиченко та інші (Москвічова, 2015: 62).

З 2008 по 2012 р. спілку очолював М. Каменюк. Заручившись підтримкою Обласної державної адміністрації, письменницька організація у 2004 р. почала видавати часопис «Вінницький край» з періодичністю видання чотири рази на рік. Щорічно надходять кошти на видання нових творів, у тому числі антологій (зокрема, «Квіт подільського слова»), хрестоматій, альманахів, збірників. Письменницька організація творчо співпрацює з Вінницьким земляцтвом у Києві, низкою шкільних літературних музеїв, обласними радіо, телебаченням, періодичною пресою (Подолінний, 2011: 144). З метою популяризації кращих творів вінницьких письменників було започатковано видання серії книг «Сучасна література Вінниччини». Вінницька обласна організація

НСПУ виступила ініціатором створення Будинку творчості письменника, що функціонує у колишньому маєтку графині Анни Бенет у с. Благодатне Томашпільського району. Там проводяться щоквартальні літературні семінари, різноманітні заходи, які збирають майстрів слова Вінниччини та інших областей України.

У вересні 2012 р. у Могилів-Подільському районі Вінницької області відбулось I Всеукраїнське літературне свято «Русалка Дністрова», що стало щорічним мистецьким заходом, який ініціювали обласна організація НСПУ та Євро-регіон «Дністер». Свято «Русалка Дністрова» є своєрідним продовженням давніх традицій, адже на початку ХХ ст. видавався альманах з такою ж назвою. У ньому друкувались нові на той час літературні твори. Тепер цей захід створює умови для відкриття нових талантів України, а також Молдови і Придністров'я.

За часів незалежності, незважаючи на економічні труднощі у Вінниці відкрито перший в Україні пам'ятник поетові-землякові В. Стусу, споруджено пам'ятники Т. Шевченку в містах Хмільнику, Тульчині та Вінниці, встановлено пам'ятний знак поету-лірику, журналісту В. Тарноградському в Уланові Хмільницького району, погруддя української письменниці З. Тулуб – у Брацлаві.

Сьогодні письменницька організація Вінниччини нараховує понад 50 письменників і поетів. Серед колективних видань останніх років – дві антології творів сучасних письменників Вінниччини «Квіт подільського слова» (упор. А. Подолінний і В. Рабенчук, 2006; упор. В. Рабенчук, 2010); збірник художніх творів «Миле серцю Поділля» (упор. В. Сторожук); двотомник «Собор» (упор. В. Рабенчук); «Вінниця дзвінка: антологія поезії – друга половина ХХ ст. – 2013» (упор. Ю. Шураєв 2013). З 2011 р. започатковано серію «Скарбниця подільського слова», в якій виходять вибрані твори письменників старшого покоління. Так, вийшли друком вибрані твори Л. Пастушенка, В. Гарвасюка, А. Звірика, А. Подолінного, М. Рябого, Г. Усача, В. Тимчука. Серед виданого є збірники статей, спогадів, художніх творів, присвячених життю й творчості подільських митців слова, зокрема: «Всміхається Руданському нове тисячоліття» (упор. В. Рабенчук), «На громах настояний скарбник. Анатолій Бортняк у спогадах сучасників та українському літературознавстві» (упор. В. Рабенчук), «І в смерті з рідним краєм поріднює. Василь Стус і Вінниччина» (упор. Н. Гнатюк і Т. Ковальський) та багато інших (Подолінний, 2013).

З квітня 2018 р. спілку очолює заслужений журналіст України, прозаїк, публіцист-документаліст В. Вітковський. Для відкриття й зростання літературних талантів в області діє 10 щорічних літературних премій.

Отже, літературний рух на Вінниччині, у джерел якого стояли М. Вовчок, С. Руданський, М. Коцюбинський, М. Стельмах, В. Стус, Є. Гуцал та інші видатні письменники-класики потужно розвивається. Вінницька письменницька спілка є однією з найактивніших творчих організацій в регіоні.

Вінниччина славиться багатою палітрою видів народного мистецтва, які мають глибокі корені: вишивання, ткацтво, гончарство, витинанкарство, різьбярство, писанкарство, ковальство, народне малярство, декоративний розпис, соломо- та лозоплетіння. Вінницький обласний осередок Національної спілки майстрів народного мистецтва України створений в березні 1992 р. До спілки входять майстри, які працюють в різних жанрах і техніках народного декоративно-вжиткового мистецтва. Основними завданнями осередку є збереження, відродження та розвиток давніх традицій народних ремесл; сприяння науководослідницькій діяльності у галузі традиційного народного мистецтва; організація виставок творів народного мистецтва, свят, конкурсів, науковометодичних конференцій, семінарів, масових просвітницьких заходів.

Першими членами спілки стали 16 народних майстрів. Серед них відомі митці О. Луцишин, В. Наконечний, Ф. Міщенко, Т. Шпак, Г. Данилюк, Ф. Панчук, В. Крижанівський, М. Деркач, О. Салок та інші. Сьогодні в обласному осередку нараховується більше 30 членів спілки. Очолює осередок заслужений діяч мистецтв України Ф. Панчук. За сприяння спілки майстрів народного мистецтва на Вінниччині проводяться Всеукраїнські заходи – пленер каменотесів «Подільський оберіг» та свято народного мистецтва «Великодня писанка». За період існування осередку проведено 6-ти місячні курси з ручної вишивки майже в усіх районах області та в м. Вінниці, в результаті було підготовлено понад 1500 майстрів ручної вишивки. З 1995 р. в с. Бубнівка Гайсинського району з метою відродження гончарного ремесла періодично проводяться Всеукраїнські симпозиуми «Бубнівська кераміка».

В 2005 р. за сприяння Вінницької спілки майстрів народного мистецтва на Вінниччині в смт. Літин було створено Міжрайонний учбово-виробничий центр Національної спілки майстрів народного мистецтва України, що співпрацює

з обласним центром зайнятості. На базі центру працює кілька груп: вишивки, лозоплетіння, кераміки, килимарства, різьби по дереву. Найбільшою популярністю користується професія майстра з ручної вишивки. За час існування центром підготовлено понад 2 тис. майстринь. Роботи майстрів виставляються в обласному краєзнавчому музеї, беруть участь в обласних і всеукраїнських виставках. Зокрема, в 2012 р. на виставці народного мистецтва в обласному центрі народної творчості було представлено кращі роботи 20-ти майстрів і презентовано понад 150 творів різних видів народного мистецтва. Гончарні вироби представили Л. Філінська (м. Вінниця), Ф. Міщенко, В. Живко (с. Бубнівка Гайсинського району), В. Слубський (с. Довжок Ямпільського району); народне малярство – Ф. Панчук, В. Слободянюк, І. Горобчук (м. Вінниця), В. Наконечний, В. Крижанівський (с. Клембівка Ямпільського району); вишивку – О. Петренко, Г. Данилюк, Т. Войнаровська (м. Вінниця); писанкарство – Т. Пірус, О. Верхова-Єднак (м. Вінниця) та інші.

Фундаментом для заснування Вінницької обласної організації Національної Спілки фотохудожників України стала діяльність клубу «Обрій», який був заснований у Вінниці в березні 1974 р. У витоків клубу стояли П. Шпетний, Г. Марценюк, А. Машевцев, В. Мисак, В. Кіхтенко, Р. Тихонов, В. Смелянський, Л. Гендлер – люди різних професій, захоплені фотографією. Творчий колектив клубу нараховував близько 50-ти осіб. Головою клубу від заснування до 2000-го р. був П. Шпетний. За роки діяльності клуб організував і провів велику кількість фотовиставок різного тематичного спрямування – від місцевих до республіканських. Кожна фотовиставка знайомить відвідувачів з творчими доробками як місцевих фотохудожників, так і з творчими роботами відомих фотомайстрів – Л. Асанова (Москва), Р. Барана (Львів), А. Бовкуна (Київ), М. Відора (Венеція), Д. Зюбрицького (Одеса), Є. Комарова (Ялта), М. Лук'яненка (Київ), Б. Панова (Миколаїв), С. Пожарського (Київ), В. Філонова (Запоріжжя), В. Шуленко (Одеса) та інших.

В квітні 1987 р. клубу було присвоєне звання «Вінницький народний клуб фотомайстрів». Протягом свого існування клуб проводить активну роботу з популяризації фотографії як виду мистецтва серед школярів та студентів ВНЗ міста. Щорічно проводяться персональні й тематичні виставки, присвячені Дню міста, Дню перемоги, Дню захисту дітей.

Сьогодні фотоклуб «Обрій» є одним із найпотужніших і відомих у фотопросторі України та

нараховує 52 члени. При клубі працюють гуртки для початківців, де проводяться теоретичні й практичні заняття, організовуються учбові та творчі фотопленери. Майстер-класи та лекції для членів клубу проводили відомі митці – народний художник України М. Чорний, заслужений художник України О. Сідоров, фотомайстер Р. Баран, голова київського фотоклубу «Київ» В. Островий та інші.

В 1989 р. у м. Вінниці була створена первинна організація Спілки фотохудожників України (НСФХУ), яку очолив П. Шпетний. На установчому з'їзді НСФХУ члени клубу «Обрій» В. Козловський, О. Гордієвич, В. Осьмушко, В. Кіхтенко стали першими членами вінницької Спілки. У різні роки її очолювали О. Гордієвич, В. Козловський, В. Осьмушко. З 2007 р. організацію очолює О. Юдін. Метою діяльності Спілки є сприяння всебічному розвитку фотомистецтва, підвищення його культурного та соціального статусу, забезпечення зростання внеску фотомистецтва в духовне життя суспільства. Члени вінницької організації Національної Спілки фотохудожників є учасниками всеукраїнських та міжнародних фотовиставок, персональних та групових виставок у м. Вінниці та інших містах України. Численні нагороди, медалі та дипломи свідчать про високий рівень фотомайстрів Вінниччини. Зокрема, почесне звання АFІАР отримали В. Козловський, В. Осьмушко, В. Сіпко, О. Юдін (Дідур, 2010: 94–95).

З 2006 р. Спілка проводить Міжнародний фотопленер «Поділля». Так, у вересні 2011 р. Вінницька обласна організація НСФХУ за підтримки департаменту культури м. Вінниці провела шостий Міжнародний фотопленер «Поділля». Його учасниками стали 24 фотохудожники з 11 міст України та Польщі. Базою ІХ фотопленеру, який пройшов у листопаді 2013 р., фотохудожники обрали с. Крутогорб Гайсинського району. У пленері взяли участь фотомайстри з Вінниці, Запоріжжя, Києва, Кіровограда, Кривого Рогу, Миколаєва, Севастополя, Балаклави.

Сьогодні Спілка фотохудожників Вінниччини об'єднує 15 фотомайстрів і має свій філіал у Кривому Розі (Дідур, 2010: 95). Фотохудожники проводять активну роботу щодо створення умов для творчого зростання фотомайстрів, підвищення художнього рівня їхніх творів. З цією метою до співпраці залучаються фахівці художніх навчальних закладів, члени Національної Спілки художників України, видатні художники та фотокореспонденти засобів масової інформації.

Активно у регіоні працює ще низка творчих спілок, зокрема Вінницькі обласні організації Національних спілок журналістів, архітекторів,

художників, Краєзнавче товариство «Поділля», Асоціації бібліотек та музеїв Вінниччини.

Висновки. Таким чином, початок ХХІ ст. характеризується активізацією діяльності творчих спілок, створенням сприятливих умов для формування модерного соціокультурного середо-

вища регіону. Творчі спілки та організації Вінниччини суттєво впливають на культурно-мистецьку атмосферу міста й області, сприяють розвитку інтелектуального іміджу, зумовлюють суттєву активізацію виставкового, концертного, літературного й фестивального руху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гальчак С. Д. Краєзнавчий рух на Вінниччині в умовах незалежності України. Краєзнавство. 2005. № 1/4. С. 58–65.
2. Дідур Л. Фотообріи Вінниччини. Вінницький край № 4, 2010. С. 93–99.
3. Журунова Т. 35 років Вінницькій обласній організації національної спілки художників України. «Вінницький вернісаж». Серія «Краса України Поділля». 2010. 96 с.
4. Легун Ю. В. Обласне краєзнавче товариство «Поділля»: завдання та перспективи діяльності. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Краєзнавство в системі розвитку духовності і культури регіону». Вінниця. 2008. С. 33–35.
5. Москвічова Ю. О. Діяльність громадських організацій і творчих спілок Вінниччини періоду незалежності України. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 26. Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. О.А. Мельничука. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2018. С. 191–196.
6. Москвічова Ю. О. Соціокультурна динаміка розвитку Вінниччини періоду незалежності України (1991–2014 рр.): дис. ... канд. мистецтвознавства: 26.00.01. Івано-Франківськ, 2015. 277 с.
7. Подолинний А. Книги, видані коштом області. Вінниччина. 2013. 16 січня.
8. Подолинний А. Слово – це теж Батьківщина. Вінницький край № 1, 2011. С. 140–145.

REFERENCES

1. Halchak S.D. Krayeznavchyy rukh na Vinnychchyni v umovakh nezalezhnosti Ukrayiny [Local lore movement in Vinnytsia region in the conditions of Ukraine's independence]. Krayeznavstvo. 2005. № 1/4. S. 58–65 [in Ukraine].
2. Didur L. Fotoobrii Vinnychchyny [Photos of Vinnytsya]. Vinnytskyi krai № 4, 2010. S. 93–99 [in Ukraine].
3. Zhurunova T. 35 rokiiv Vinnytskyi oblasniy orhanizatsiyi natsionalnoyi spilky khudozhnykiv Ukrayiny [35 years of the Vinnytsia regional organization of the National Union of Artists of Ukraine]. «Vinnytskyi vernisazh». Seriya «Krasa Ukrayiny Podillya». 2010. 96 s. [in Ukraine].
4. Lehun Yu.V. Oblasne krayeznavche tovarystvo «Podillya»: zavdannya ta perspektyvy diyalnosti [Oblast local lore association "Podillya": tasks and prospects of activity]. Materialy Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi «Krayeznavstvo v systemi rozvytku dukhovnosti i kultury rehionu». Vinnytsya. 2008. S. 33–35 [in Ukraine].
5. Moskvichova Yu.O. Diialnist hromadskykh orhanizatsii i tvorchykh spilok Vinnychchyny periodu nezalezhnosti Ukrainy [Activities of public organizations and creative unions of Vinnytsia region during the period of independence of Ukraine]. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seria: Istorya. Vyp. 26. Vinnytsia: FOP Korzun D.Iu., 2018. S. 191–196 [in Ukraine].
6. Moskvichova Yu.O. Sotsiokulturna dynamika rozvytku Vinnychchyny periodu nezalezhnosti Ukrayiny (1991–2014 rr.) [Socio-cultural dynamics of development of Vinnytsia region during the period of independence of Ukraine (1991–2014)]: dys. ... kand. mystetstvoznnavstva: 26.00.01. Ivano-Frankivsk, 2015. 277 s. [in Ukraine].
7. Podolynnyi A. Knyhy, vydani koshtom oblasti [Books issued by the region]. Vinnychchyna. 2013. 16 sichnia [in Ukraine].
8. Podolynnyi A. Slovo – tse tezh Batkivshchyna [The word is also the Motherland]. Vinnytskyi krai № 1, 2011. S. 140–145 [in Ukraine].